

Н. С. Вітвицька, канд. екон. наук, доц.
Київський національний економічний університет
І. Ю. Чумакова, канд. екон. наук
Київський національний економічний університет

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИЙОМІВ І МЕТОДІВ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В ДЕРЖАВНОМУ ФІНАНСОВОМУ КОНТРОЛІ

На етапі формування ринкових відносин в економіці України, коли підприємства самостійно обирають партнерів та види діяльності, визначають напрями використання власної продукції та отриманих доходів, з боку держави все більше уваги приділяється організації системи фінансового контролю та встановленню пріоритетів розвитку його методики. За допомогою фінансового контролю держава прагне забезпечити краще використання і збереження основних фондів і оборотних коштів, зниження собівартості продукції, підвищення рентабельності виробництва, виконання запланованих мікро — і макроекономічних показників, виявлення невикористаних резервів діяльності підприємств, установ, організацій. Виконання поставлених державою завдань потребує розвитку методики контрольно-ревізійної роботи, здійснюваної органами державного фінансового контролю, у напрямку застосування прийомів і методів економічного аналізу ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій для її об'єктивного оцінювання, встановлення законності і доцільності фінансово-господарських операцій, зміцнення фінансової дисципліни.

Спираючись на систему аналітичних показників, порядок їх виміру, реєстрації й узагальнення, державний фінансовий контроль застосовує економічний аналіз як метод пізнання економічних явищ і процесів на макро- і мікрорівнях, який ґрунтується на розчленуванні цілого на частини й вивченні їх у всій багатогранності залежностей і взаємозв'язків. За допомогою прийомів і методів економічного аналізу у процесі контрольних дій під час проведення ревізій чи тематичних перевірок органами державного фінансового контролю одержуються необхідні докази щодо ефективності використання виробничого потенціалу підприємств, забезпеченості збереження їх господарських ресурсів, повноти нарахування та сплати податків до бюджету тощо. Для більш ефективного проведення комплексних ревізій фінансово-господарської діяльності підприємства ревізор повинен володіти спеціальними прийомами аналітичної перевірки

документів і звітності, методикою аналізу основних економічних показників об'єкта контролю.

Економічний аналіз в практиці контрольно-ревізійної роботи використовується в двох аспектах. У рамках першого аспекту економічний аналіз застосовується як методичний прийом документального контролю, суть якого полягає в дослідженні обґрунтованості показників фінансової звітності даним бухгалтерського (аналітичного, синтетичного чи податкового) обліку. Результатом аналізу є оцінка узгодженості показників в окремих звітних формах, даних реєстрів бухгалтерського обліку і первісних документів та стану взаємовідносин підприємства з бюджетом по платежах, з банками по короткострокових і довгострокових позичках, розрахунків з цільовими спеціальними державними фондами і та іншими підприємствами і організаціями.

Аналіз даних бухгалтерського обліку при обстеженні об'єктів контролю в ході проведення підготовчої організаційної роботи на ревізованому підприємстві є необхідним для правильного планування ревізійного процесу, вибору методичних прийомів і способів контролю. У процесі ревізії аналіз допомагає ревізору не тільки з'ясувати й вивчити причини і фактори, які вплинули на відхилення тих чи інших показників від норми і плану, а й виявити слабкі місця у роботі підприємства для наступної поглибленої перевірки. Аналітична перевірка документів за суттю в ході проведення ревізії має на меті встановлення законності господарських операцій, що здійснюються на ревізованому підприємстві, шляхом порівняння з діючими нормами, лімітами, планами або кошторисами і визначення економії чи перевитрат. Таким чином, правильно організований підбір прийомів економічного аналізу при проведенні документального контролю здійснених господарських операцій сприяє виявленню зловживань, істотних порушень та недоліків у діяльності підприємства.

Застосування прийомів і методів економічного аналізу в практиці контрольно-ревізійної роботи у рамках другого аспекту пов'язане з виконанням аналітичних розрахунків під час контролю фінансового стану підприємства. Результати такого контролю допомагають ревізору розробити конкретні пропозиції щодо використання наявних можливостей ревізованого підприємства, усунення причин недоліків, покращення стану розрахунково-платіжної дисципліни, стабілізації процесів

формування і використання фінансових ресурсів підприємства для здійснення його операційної та інших видів діяльності.

Контроль фінансового стану проводиться в ході комплексної ревізії фінансово-господарської діяльності підприємства за такими напрямками:

- загальна оцінка фінансового стану за даними балансів на початок і кінець звітного періоду;
- перевірка наявності і використання власних оборотних коштів;
- перевірка дотримання розрахунково-платіжної дисципліни.

Загальна оцінка фінансового стану починається з визначення показників платоспроможності підприємства. Використання методів аналізу обсягів платіжних зобов'язань і поточних активів допомагає ревізорів виявити факти перевищення першочергових платіжних зобов'язань над платіжними засобами, що свідчить про напруженість фінансового стану ревізованого підприємства. Крім цього, застосування відносних величин і структурних аналітичних групувань дає змогу детально вивчити стан ліквідності поточних активів підприємства на предмет виявлення неліквідних запасів, а також динаміку показника оборотного капіталу на предмет виявлення зміни (підвищення чи зниження) рівня платоспроможності підприємства.

Аналіз обсягів і структури джерел фінансування засобів підприємства щодо складу власного капіталу та його рівня і складу залученого капіталу дає можливість ревізору отримати інформацію про розширення або звуження обсягів діяльності ревізованого підприємства.

Перевірка наявності власних оборотних коштів здійснюється на основі балансових співставлень показників активу і пасиву станом на початок року та ревізованих звітних кварталів. Таке порівняння дозволяє ревізору оцінити ступінь покриття нормативних запасів матеріальних цінностей власними джерелами засобів і стан збереження власних оборотних коштів. При аналізі останніх звертається увага на зменшення власних оборотних коштів, що є слідством низького рівня прибутковості діяльності підприємства через спад обсягів виробництва і попиту покупців.

Оцінка використання оборотних коштів проводиться із застосуванням способів групування і порівняння даних фінансової звітності, а також розрахунку коефіцієнтів обігу, тривалості одного обороту і завантаження коштів в обігу. Порівняння цих показників станом на початок року та в розрізі кварталів року дозволяє ревізору виявити динаміку зростання

(зменшення) коефіцієнту завантаження коштів у обороті, а також визначити ступінь негативного впливу на зменшення обсягів реалізації продукції таких факторів, як стан виробничих запасів і готової продукції, необґрунтований зріст обсягів незавершеного виробництва, дебіторської заборгованості покупців тощо.

При контролі фінансового стану за цим напрямом за допомогою балансового методу, прийому порівняння і на підставі коефіцієнтів фінансової стійкості ревізор визначає рівень плати за користування довгостроковими і короткостроковими позичками банків, особливо при наявності у ревізованого підприємства пролонгованих і прострочених позичок.

Перевірка дотримання розрахунково-платіжної дисципліни здійснюється для виявлення причин низької платоспроможності ревізованого підприємства. Із застосуванням аналітичних групувань даних балансу, журналу № 3 і відомостей до нього вивчається динаміка складу кредиторської і дебіторської заборгованості, особливо тієї її частини, яка є неправомірною чи має термін оплати, який минув. Крім цього, ревізор звертає увагу на тимчасове завантаження оборотних коштів у позаоборотні активи (зайві внески коштів у бюджет у зв'язку із завищенням авансових платежів, застосуванням штрафних економічних санкцій тощо), що негативно впливає на стан розрахунково-платіжної дисципліни.

Результати контролю фінансового стану узагальнюються у вигляді аналітичних таблиць, де систематизується інформація по термінах виникнення кредиторської і дебіторської заборгованості, дані про структуру і обсяги джерел формування оборотних коштів, стан розрахунків з бюджетом та по довгострокових і короткострокових позичках банків тощо. На основі результатів такого контролю ревізор за участю спеціалістів ревізованого підприємства розробляє конкретні пропозиції щодо усунення причин недоліків, покращення стану розрахунково-платіжної дисципліни, стабілізації фінансового стану підприємства.

Коло питань, що розглядаються в ході аналізу фінансового стану, залежить від об'єкта, що ревізується, та від цілей ревізії. На нашу думку, послідовність і напрями проведення комплексного аналізу фінансового стану в рамках ревізії підприємницьких структур, яка спрямована на всебічну оцінку виробничої і фінансово-господарської діяльності підприємства, можуть бути представлені у вигляді наступної схеми (рис. 1).

Із впровадженням в облікову практику нових Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (П(С)БО) змінилася фінансова

Рис. Схема комплексного аналізу фінансового стану ревізованого підприємства

звітність підприємств різних форм власності, яка є основним джерелом інформації для оцінки фінансового стану. Враховуючи цей факт, при підготовці до проведення ревізії ревізор повинен скоригувати програму та план її проведення щодо напрямів документального контролю фінансового стану з метою виявлення недоліків і порушень фінансової дисципліни, які мають місце у зв'язку з невідповідністю фінансових і бухгалтерських працівників для здійснення обліково-аналітичної роботи за новими П(С)БО і тому ще більш негативно впливають на стан розрахунків з бюджетом.

В. П. Власенко, асистент
Київський національний економічний університет

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТ АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ

На сьогоднішній день в Україні утворилась нова економічна система, що побудована на ринкових відносинах. Якісні зміни торкнулися всіх ділянок управління, в тому числі і бухгалтерського обліку.

Для здійснення управління підприємством необхідно використовувати нові методи управління і сучасні технічні засоби побудови різноманітних інформаційних систем.

У бухгалтерському обліку одночасно поєднуються три види управлінських робіт, завдяки чому бухгалтерський облік виконує три самостійні функції: інформаційну, контрольну та аналітичну. Діяльність кожного підприємства, в першу чергу, будується на раціональній організації.

Отже, бухгалтерський облік є основним і єдиним видом обліку, за допомогою якого фіксація роботи підприємства в цілому, як сукупності.

При ринкових відносинах має вплив як внутрішнє так і зовнішнє середовище. До зовнішнього належать політичні, законодавчі та інші органи; економіка, конкуренція, постачальники, технології; соціальні, культурні та інші відносини. До внутрішніх чинників відносяться такі чинники як